

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ

UZUN TEZ

“HAYATIN İÇİNDE KADIN”

Rehber Öğretmen : Şennur AYDOĞAN

Öğrencinin Adı : Alara Sabire

Soyadı : ÖZOĞUL

Numarası : 1551

Sözcük Sayısı : 3591

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı, A1 Türk Dili ve Edebiyatı dersi kapsamında hazırlanan bu tez çalışmasında, Reşat Nuri Güntekin'in "Çalığışu" ve "Acımak" adlı yapıtlarında kadın figürlerinin olay örgüsüne etkisi, yapıtlardaki ana izlek üzerinden kanıtlanarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Tezin giriş bölümünde, Reşat Nuri Güntekin'in yaşam öyküsü ve Çağdaş Türk edebiyatının oluşumunda aldığı öncü rol hakkında bilgi verilecek, yapıtlarındaki kadın figürlerinin bireyselliği ile toplumsalı iç içe işlemesi vurgulanacaktır. Yazarın yapıtlarında, kadın figürlerinin olay örgüsünü yönlendirmesinde okuyucu kitlesine vermeyi amaçladığının neler olabileceği tartışılacaktır.

Anlatım tekniklerinin, kadın figürlerin kişiliklerini ortaya koymadaki etkisi ikinci bölümde incelendikten sonra, üçüncü bölümde kadın figürlerin olaylarla içsel bağlantıları ve olay örgüsüne etkisi üç ana başlık altında verilecektir. İlk başlık altında, kadının çocukluk döneminde ailesinden miras kalan duygularının tüm yaşamı üzerindeki etkileri, kadın figürlerinin içsel dünyası, kadın için sevmek, sevilme ve şefkat duygularının önemi, neden sonuç ilişkileriyle birbirine bağlantılı olarak anlatılacaktır. İkinci başlık altında, kadının bulunduğu toplumdaki olayların akışını yönlendirmedeki rolü, kadın figürlerinin bireyselliği ile toplumsalı iç içe işlemesi ile vurgulanacaktır. Üçüncü başlıkta ise, kadın figürlerinin ailenin sürdürülebilirliğindeki önemi olay örgüsü tekniği paralelinde incelenecektir.

Çalışmanın sonuç bölümünde, yazarın kadın figürlerinin olay örgüsüne etkisi ile okuyucuya vermek istediği mesaj tartışılacaktır.

(Sözcük Sayısı:186)

İÇİNDEKİLER

ÖZ (ABSTRACT)

SAYFA

İÇİNDEKİLER

1.Giriş.....	1
2. Anlatım Tekniklerinin Kadın Figürlerin Kişiliklerini Ortaya Koymadaki Etkisi.....	3
3. Kadın Figürlerin Kişiliklerinin Olay Örgüsüne Etkisi	3
3.1. Sevgi Öksüzü Çocukluk Döneminin Etkileri	3
3.2. Kadın Figürlerin Kişiliklerinin Toplumsal Yapı Üzerindeki Etkisi	7
3.3. Ailenin Sürdürülebilirliğinde Kadının Rolü	10
4. Sonuç	11

KAYNAKÇA

1.Giriş

Romanda olay örgüsü; belli bir konu çevresinde var olan, birbiriyle ilgili birden fazla olayın, sebep-sonuç ilişkisine göre anlatılmasıdır. ¹ Olaylar dizisinde, odak figürün ahlâk ve sosyal durumu, şöhreti, maddi varlığı, sevdikleri, sağlığı ve geçimi vb. üzerinde durularak mutluluğu veya mutsuzluğu, plânlarının başarı veya başarısızlıkla sonuçlanması anlatılır.² Olay örgüsünde sebep-sonuç ilişkisi zaman dilimine göre daha ön plandadır.³ Belli bir düzen ve bütünsellik içindedir, kronolojik disipline uymak zorunluluğu yoktur ve bu, bir romanın başarısını belirleyen en önemli öğedir. Bu öğenin etkinliği Reşat Nuri Güntekin'in yapıtlarında açıkça ortaya çıkmaktadır. ⁴

Eğitimci edebiyatçılarımızdan Reşat Nuri Güntekin, yapıtlarını daha çok Cumhuriyet döneminde yazmıştır. Deneme, eleştiri, hikâye, roman ve tiyatro türlerindeki yapıtları, o dönemden günümüze dek büyük bir ilgiyle okunmaya ve üzerlerinde çözümlenmeler yapılmaya devam edilmektedir. Reşat Nuri Güntekin'in yapıtları konuları ve kahramanları ile okuyucu üzerinde etkili olmuş ve toplumu bilinçlendirmede önemli rol oynamıştır.

Yazarın güçlü kahramanları, yapıtlarını unutulmaz kılan sebeplerin başında gelmektedir. Romanlarını, güçlü kadın figürlerinden seçtiği odak figürlerin üzerine kurmayı, okuyucunun dikkatini bütünüyle onun üzerinde toplamayı arzulamış, olay örgüsünde de bu figürün olaylara etkisini anlatmıştır. Yazarın kahramanları yan figürlere göre insan gerçeğine çok daha yakınlardır, başkalarına benzemekten çok başkalarından farklılıkları ve sadece kendilerine has değer ve nitelikleri ile belirginleşmektedirler; yani Güntekin, odak figürleri karakterleştirmiştir. Reşat Nuri Güntekin, “Çalığışu” adlı romanında Feride’yi ve “Acımak” ta Zehra’yı eksen almıştır.

Yazar, “Çalığışu” adlı romanına, genç, güzel ve eğitimli bir kız olan Feride’nin hareketli geçen çocukluk dönemini anlatarak başlamıştır. Romanın kadın figürü olan Feride,

---

¹ Freiddman Norman, “Romanda Yapı Şekilleri” , Philip Stevick, Roman Teorisi (The Theory of the Novel), çev. Sevim Kantarcioğlu, Gazi Üniversitesi Yayınları, 1988. s.145.

² Freiddman Norman, “Romanda Yapı Şekilleri” , Philip Stevick, Roman Teorisi (The Theory of the Novel), çev. Sevim Kantarcioğlu, Gazi Üniversitesi Yayınları, 1988. s.145.

³ Forster E.M., Roman Sanatı, Ç: Ünal Aytür, Adam yay. İstanbul.s.128. 1985

⁴ Tekin Mehmet, Roman Sanatı, Ötüken Neşriyat, s.61-62,2002.

teyzesinin oğlu Kâmrân'a âşık olmuş ve onunla nişanlanmıştır. Ancak düğünlerine üç gün kala Kamran'ın başka bir kadınla ilişkisi olduğunu öğrenince büyük bir düş kırıklığı yaşayan Feride, köşkten, akrabalarından ve çocukluk aşkı olan nişanlısından uzaklaşmaya karar vererek İstanbul'u terk etmiştir. Kalbi yaralı ve kanadı kırık Çalıkuşu her şeyi göze almıştır. Genç bir öğretmen olarak her şeyden yoksun, maddî ve manevî sıkıntılar içinde Anadolu'nun ücra köşelerinde geçirdiğı yıllar ve yaşadığı olaylar anlatılır. Beş-altı yıl süren Anadolu macerasından sonra Tekirdağ'a geri dönmesi, sonunda sevdiği ve asla unutmadığı Kâmrân' a kavuşması, ana olaylardır.

Reşat Nuri, "Acımak" adlı yapıtına, yaşadığı kasabanın tanınan, sevilen ve çok başarılı başöğretmeni olan Zehra'nın geçmişte yaşadıklarından dolayı acıma duygusundan yoksun oluşunu, çok sevdiği ve birebir ilgilendiğı öğrencilerinin yaptıkları hataları asla affedemeyişini anlatarak başlar. Babasının ölüm döşeginde olduğunu öğrenen Zehra, babasının varlığını reddeder. O güne kadar babasının; ailenin başına gelen kötülüklerin tek nedeni olduğuna, annesini, anneannesini ve ablasını öldüren ve en sonunda da kendisini bir yatılı okula verip, hiç aramayan birisi olduğuna inanır ve ondan nefret eder. İstanbul'a gitmek üzere trene biner. İstanbul'da onu eski komşuları karşılar, babasının 'Zehra, Zehra' diyerek öldüğünü söylerler ve ona babasının eşyalarının bulunduğu sandığı verirler. Zehra sandığın içinden çıkan günlüğü okumaya başlar. Günlükte annesinin ve anneannesinin yaptıkları kötülükleri, babasının sadece iki kızı için yaşamaya çalıştığını, bütün suçlunun annesi ve anneanesi olduğunu, onun Zehra'yı korumak için bir yurda yerleştirdiğini öğrenir. Zehra gerçekleri öğrendikten sonra, içinde acıma duygusu oluşur, babasını öper. Okuluna döner, Zehra'nın artık hiçbir eksiğı kalmamıştır, acımayı öğrenmiştir.

A1 Türk Dili ve Edebiyatı dersi uzun tezi kapsamında, "Çalıkuşu" ve "Acımak" adlı yapıtlar seçilerek bu iki romanda, birbirinden farklı karakterlerdeki kadın figürlerin, cinsel kimliklerinden kaynaklanan yaşam karşısındaki farklı duruşlarının olay örgüsüne etkileri incelenecektir. Kadın figürlerin, sevgi-şefkat duygularının insan ilişkilerinde onlara nasıl yön verdiği ve kadının aile ve toplum içindeki rollerinin neden sonuç ilişkisine katkısı açıklanmaya çalışılacaktır.

2. Anlatım Tekniklerinin Kadın Figürlerin Kişiliklerini Ortaya Koymadaki Etkisi

Reşat Nuri'nin, "Çalıkuşu" ve "Acımak" adlı yapıtlarında, kadınların olay örgüsüne etkisini güçlendiren bazı teknikler kullanılmıştır. Olay örgüsü, insanın insanla, insanın toplumla, insanın kendisiyle olan ilişkilerinden doğmuş, bu ilişki karşıt güçler veya karşıt kutuplar (iyi ve kötü, güzel ve çirkin, doğru ve yanlış) arasında yaşanmış ve soyut kavramlarla anlatılmıştır.⁵

Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" adlı yapıtı, güçlü bir kahraman olan Feride'nin hayatını temel almış ve tek zincirli olay örgüsü tekniğiyle yazılmıştır. Olayları ileriye doğru bir zaman akışı içinde başlatan, süreci yaşayan ve sonuçlandıran kişi, odak figür olan Feride'dir.

Reşat Nuri Güntekin'in "Acımak" adlı yapıtında, odak figürün kısa zaman içindeki değişimi anlatılmıştır. Bu değişim geriye dönüş tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Kadın figürün, öğrendiklerinin kendisinde yarattığı değişikliklerle, yaşamla hesaplaşmayı bitirip nasıl insanlaştığı anlatılmıştır.

3. Kadın Figürlerin Kişiliklerinin Olay Örgüsüne Etkisi

3.1. Sevgi Öksüzü Çocukluk Döneminin Etkileri

Reşat Nuri'nin başarılı gözlemleri, gerçekçi tavrı ve sevecen bakış açısı, yapıtlarında ele aldığı sorunları yansıtmada etkili olmuştur. Yazar, hem yapıtlarında hem de özel yaşantısında insan sevgisini genel prensip haline getirmiştir ve okuyucusuna da bunu hissettirmek istemiştir.

İnsanın yaşamı boyunca en çok aradığı ve varlığına en çok ihtiyaç duyduğu değer sevgidir. "Sevgiye aç" olarak büyüyen çocuğun yaşamının ileriki dönemlerinde en büyük ihtiyacı sevmek ve sevilmek olacaktır. Anne-baba ilgisizliği, çocukların iç dünyalarında onarılması zor zedelenmelere yol açmaktadır. Anne-baba sevgisi ve şefkati ile büyüyen çocuklar ise diğerlerine göre yaşamının ileriki dönemlerinde davranışsal ve ruhsal sorunlar yaşamamakta ya da daha az yaşamaktadır.

---

⁵ <http://www.turkceciler.com/yapi-unsurlari.html>

Reşat Nuri “Çalığışu” romanında, “sevgi” temasına geniş yer vermiştir. Romanın odak figürü olan Feride, diğler adı ile Çalığışu, heyecanlı ve hareketli çocukluk dönemindeki sevgi açlığını her dönem kapatmaya çalışmıştır. Çalığışu, kimsenin cesaret edemediğı şeyler yapar ve hiçbir şeyi umursamaz gibi görünse de gerçekte böyle değildir.

Çalığışu, altı yaşındayken annesini kaybetmiş, anne sevgisini tadamadan büyümüştür. Bir süvari binbaşısı olan babasıyla ilgili olarak ise “Babam, bende biraz vahşi tabiatlı sert bir asker hatırası bırakmıştır.” (Güntekin, Çalığışu,13) der. Sıcak aile ortamından uzak yatılı okulda okuyan Feride, sevgi boşluğunu tüm yaşantısı boyunca severek ve sevilme isteyerek doldurmaya çalışacaktır. Kaldığı oteldeki Hacı Kalfa, bir baba gibi Feride ile yakından ilgilenir.

Feride, Zeyniler köyünde küçük bir kız olan Munise’yi evlatlık alır. Onu kendi kızıymış gibi sever, ilgilenir. Askerî doktor olan Hayrullah Bey de, daha ilk görüşte Feride’yi sever. Feride ile Hayrullah Bey arasında “baba-kız” sevgisi vardır. Feride, genel anlamda çevresindeki insanları çabucak sever, onların yardımına koşar. “Ne arsız gönlüm var benim. Etrafımdaki insanları ne kadar çabuk seviyorum.”(Güntekin, Çalığışu,217).“Dünyada, bir parça iyilik edebilmekten daha güzel bir şey olmuyor”(Güntekin, Çalığışu,192). Feride, öğrencileri ile yakın ilişki kurarak kendisini sevdirmek, onlara bildiğı her şeyi öğretmek ister. “Çocukları yola getirmek için, herhalde sıkıntı çekeceğim anlaşılıyordu. Fakat neticede muvaffak olacağıma hiç şüphem yoktu.”(Güntekin, Çalığışu, 184). Sınıftaki eğitimin dışında, onları dışarı çıkarıp eğlenceli oyunlar öğretmeye de çalışmıştır. Usanmak bilmeyen gayreti sayesinde onları yola getirmeyi başarmış ve onlara alışmıştır. “ İlk günlerde o kadar vahşi, yabancı bulduğum çocuklar, şimdi bana daha cana yakın geliyorlar.” (Güntekin, Çalığışu, 197).

Reşat Nuri çoğu yapıtında, olayları kadınların dilinden anlatarak onların içsel dünyaları ile olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurmuştur. “Çalığışu” romanındaki kadın figürü Feride, sevmeyi bilmediğini şöyle açıklamıştır;

“Akrabalarım ile bir türlü geçinememişim. Yaşça kendimden çok büyük olan akraba çocuklarını bile yıldırılmışım. Binde bir içimde bir sevgi dalgası kabarmaya başlarsa bu da ayrı bir felâketti. İnsan gibi sevmeyi, sevdiğini güzel güzel okşamayı öğrenmemişim. Sevdiğim insanın üstüne bir canavar

yavrusu gibi atılır, kulaklarını ısırır, yüzünü tirmalar, tartaklaya tartaklaya şaşkına çevirirdim.” (Güntekin, Çalığışu, 19-20).

Feride aynı zamanda âşık olduğu insana da nasıl davranacağını bilemez, ona karşı çekingen davranır, konuşamaz ve ondan kaçır. Nişanlısı uslu ve ağırbaşlıdır, ancak Çalığışu, onunla da kavga eder. Sevdiği insan da ondan her zaman çekinmektedir. Sonuçta, düğüne üç gün kala güven eksikliği ile onu terk eder. Gurur ve aldatmanın verdiği nefretle, her şeyi göze alır, hiçbir zaman pes etmez, artık nasır tutmuş kalbinde gözyaşları ona anlamsız gelmektedir. “Çalığışu”nda bir aşk hikâyesi anlatılırken bir yandan da kadının çocukluk döneminde yaşadığı sevgi ve şefkat eksikliğini ileriki yıllarda nasıl kapatmaya çalıştığı aktarılmıştır.

Güntekin’in “Acımak” adlı yapıtında, kadın figür Zehra, babasını çocukluğu boyunca kötü bir insan olarak tanımış, onu yok kabul etmiştir. Çocukluk döneminde babasının annesini, ablasını ve anneannesini öldürdüğüne ve en sonunda da kendisini bir yatılı okula verip hiç arayıp sormadığına inanır. Zehra “... beni küçük yaşında sokağa atan bu adama nasıl baba dememi istersiniz?” (Güntekin, Acımak,55) der. Zehra babasını ve ailesini hiç bir zaman affedememiştir ve kendisinde de acımak ve affetmek duyguları kalmamıştır.

“Zehra (da her çocuk gibi) sevmek ve kendini sevdirmek ihtiyacıyla doğmuş bir çocuktur. Küçükken kedi yavruları gibi sokulandı. Bir saniye gülümseyerek yüzüne bakma, hafifçe başını okşamak onu esir etmeye kafi gelirdi. Fakat bu istidat (yetenek)pek çabuk sönmüştü. Onu Darülmualimat’ta çok çalışkan, çok vakur fakat haşin, soğuk bir çocuk olarak tanımışlardı. Kimse onunla yakından arkadaş olamamıştı.”(Güntekin, Acımak,48).

Sevmek, bir insanı sevmesini bilmek, öğrenilerek kazanılan bir yetenektir. Çocukluk dönemini ilgisiz ve sevgisiz geçiren Zehra, içindeki sevgiyi çoğaltamadığı ve duygularını ifade edemediği için arkadaşlık kurmakta zorluk çeker. İçine kapanık ve soğuk bir kişilik olarak öğrencilik yıllarını geçirir. Feride ise, sevgisiz büyümenin olumsuz etkilerini, aşırı hareketli bir çocuk olarak, nasıl seveceğini bilemeden yaşar. Öğrencilik döneminde arkadaşlarıyla sevgisini paylaşamaz, içindeki fırtınanın ne olduğunu bilemez.

“Zehra’nın çocukluğunun ilk seneleri oldukça güzel geçmişti. Ondandır sonra acılar, ümitsizlikler, isyanlarla dolu bir ıstırap devresi başlıyordu.” (Güntekin, Acımak,38). Çocukluğunda kendine gösterilen kötü, ilgisiz, sevgisiz ve alkolik baba modeli, onu derinden

etkilemiş, bu yüzden katı yürekli ve acıma duygusundan yoksun kalmıştır. Babası hakkında gerçeği öğrenince duyguları olan tam bir insan haline gelir.

Feride ve Zehra küçük yaşlardan itibaren yatılı okullarda, anne-baba sevgisinden ve şefkatinden mahrum olarak büyümüşlerdir. Reşat Nuri, romanlarında çok değişik kadın figürleri yaratmış ve dış görünümlelerinden çok iç dünyalarını yansıtmıştır. Yazar, yapıtlarında çocuk yaşta anne ve baba sevgisinden mahrum olarak büyüyen kadın figürlerinin, ileriki yaşlarında bu eksikliği hep doldurmaya çalıştıklarını anlatmıştır.

Yazarın “Acımak” adlı yapıtındaki kadın figürü Zehra da, çocukluk döneminden kalan mirasla insanlarla ilişkilerinde her zaman mesafeli olacak, onlara hiçbir zaman acımayacak, güven duygusu beslemeyecek ve onlardan uzak duracaktır.

“Zehra’nın büyük annesi Zehra’nın teyzesinin kocasından çok çektiğini sonunda öldüğünü tekrar tekrar anlatırdı. Zehra’nın daha o vakit erkeklerden gözü korkmuştu. Büyükannesine, ölünceye kadar evlenmeyeceğini söylerdi. Onun gözünde erkekler baştanbaşa zalim ve katildi.” (Güntekin, Acımak,39).

Zehra, büyüyünce iyi insanların da olabileceğini anlamıştır. Fakat küçük yaşta evlenmemek için verdiği karara uymuş, sonra da bu kararından dönmek için vakit kalmadığını anlamıştır.

Zehra’nın öğrencilerine verdiği terbiye temiz ve mükemmeldir. Boş inanç ve hayal ile mücadele eder ve bu konularda çok hassastır. “Doğruluk, fedakârlık, manevi temizlik hastalığı var. Haksızlığın, yalanın rıyanın, hâsılı bütün ahlaksızlıkların ve zaafların müthiş bir düşmanıdır.”(Güntekin, Acımak,12). Zehra tüm bu mükemmel niteliklerine rağmen kasabanın istediği muallim olamamıştır. Çünkü Zehra’nın ”acımak” hissi yoktur. Zehra çocuklukta kalan sevgi eksikliği mirasıyla katı ahlak kuralları olan doğruluk ve manevi temizlik prensiplerine sıkı sıkıya bağlı, insani zaafları kesinlikle affetmeyen bir kadın figürüdür. Yüreğindeki katılık o denli derindir ki insanların hayat şartları içinde itildikleri bazı yanlışları bile anlayışla karşılayamamakta; onlara acıyamamaktadır. Öğrencilerinden bir kız çocuğu, ailesinin çok fakir olması nedeniyle okul kitap ve defterlerini alabilmek için para ile arkadaşlarının işlerini yapmak istemiştir. Zehra “Çocuklarımızı sahtekarlığa alıştıran bir talebenin mektepte kalmasını istemenize şaşıyorum” (Güntekin, Acımak,16) diyerek müdürün

çocuğu affetmesini reddederek çocuğun kaydının okuldan silinmesi gerektiğini söyler. Öğrencilerini sabah okula geldiklerinde kontrol eder, kıyafetlerinde bir kusur varsa annelerine kızar. Akşam ise onları evlerine gönderirken tekrar gözden geçirir, kiminin saçını düzeltir, kiminin kıyafetini düzeltir, kirlenmiş yüzünü temizlemesi için yıkamasını sağlar, ayakkabısını bağlar. Zehra'da doğruluk hastalığı vardır. Zehra'nın çocukluk döneminde babasına duyduğu kin, anne sevgisizliği ve ilgisizliği onun acıma ve affetme duygularının kaybolmasına neden olmuş, kalbi bütün sevgilere ve ümitlere kapanmıştır.

3.2. Kadın Figürlerin Kişiliklerinin Toplumsal Yapı Üzerindeki Etkisi

Toplumun ilerlemesi, gelişmesi ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmesinde kadının çok önemli rolü vardır. Kadının sosyal sistemin işleyişine katkısı büyüktür. Dolayısıyla kadının önce birey olarak kişiliğini kazanması, daha sonra aile ve topluma katkısı düşünülmelidir.

Reşat Nuri Güntekin'in romanları, konu, olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman ve mekân bakımından büyük bir zenginlik ve çeşitlilik göstermektedir. Çocuklar, gençler, yaşlılar, memurlar, subaylar, bürokratlar, işçiler ve köylüler, kısacası toplumumuzun hemen her kesiminden insanlar, umutları, hayalleri ve hayatın katı gerçekleri karşısında uğradıkları hayal kırıklıklarıyla onun romanlarında karşımıza çıkmaktadır. Çok hareketli bir yapıt olan Çalığışu'nda Anadolu, ilk idealist ve aydın kızı Feride' ye kavuşur. Reşat Nuri'nin hemen bütün romanlarında dekor olarak taşra, kasaba ve şehirleri, çeşitli problem ve görüşleriyle Anadolu atmosferi görülür. Eğitimli, öğretmen kadın kahramanları yaşadıkları toplum için örnek kişiler olmuşlardır. Aşk kırgını Feride, cesur bir karar alarak, kimseye yük olmadan, diploması ve bileğinin gücüyle Anadolu'da öğretmenlik yapmaya karar verir. Kendini, geri kalmış Anadolu'nun yoksul yörelerinde, bu göreve adar. Feride, öğretmen olabilmek için gittiği Maarif Nezaretinde, toplumun kadına bakışının düşündüğünden farklı olduğunu görür. Sosyal yapı onu öğretmenlikle bağdaştırmaz. Yaşını bir öğretmen için küçük görürler ve onu koruyup kollamaya çalışırlar. Feride'nin özgür ve güçlü karakterini anlamakta zorlanırlar. Feride o güne kadar alışlagelmiş kadın figürü için her yönüyle oldukça farklı bir yapıdadır. İstanbul dışındaki hayatın hayal ettiği gibi olmadığını anlar ama teyzesinin evine dönmez. Kadın figürün, eğitimli ve Fransızca bilgisi şayan-ı takdir olarak kabul edilir. Feride, öğretmen olduktan sonra kendi ekmeğini kendi kazanan bir insan olduğunu, kimsenin ona merhamet ve himaye etmeye cesaret edemeyeceğini düşünmektedir.

Reşat Nuri'nin küçük Anadolu şehrinde herkes herkesi tanır, dedikodusu çok boldur. Namustan kıymetli şey yoktur. Feride'nin de bir an önce kısmetinin çıkıp evlenmesini isterler. Bir kadın için iyi bir evlilik çok önemlidir. Evlilikte “Anadan geçilir, yardan geçilmez.” (Güntekin, Çalığı, 152) mantığı hâkimdir. Kadın haksızlığa uğrasa da, dayak yese de, ekonomik özgürlüğü olmadığı için kocasından asla ayrılmayı göze alamaz. Kadın utangaçtır, konuşmaktan pek hoşlanmaz ve gülmeyi bilmez, hatta gülmek ayıptır ve kadın sade giyinmeli süslenmemelidir de. Feride, çok farklı bir yapıda tepki vermiştir. Karşılaştığı güçlükler ya da çeşitli yıkıntılar karşısında o boyun bükerek başkalarına sığınarak korunmaya çalışmamıştır. Reşat Nuri, Feride ile topluma bambaşka bir kadın figürünü, yeni nesillere çağdaş Türk kadını modelini tanıtmak istemiştir. Feride, kendisinde eksikliğini duyduğu anne sevgisini kendi öğrencilerine vermeye çalışmıştır. Çocuklara çocukluklarını yaşatmak, onlara her konuda yardımcı olmak, çok şey öğretmek istemiştir. On iki yaşında çocuklara gelinlik genç kız muamelesi yapılmaktadır. Feride, “Onlara biraz hayat ve neşe de vermek istiyordum.”(Güntekin, Çalığı, 187) demiştir, ama çok da ümitli değildir. Feride, öğrencilerine cesaretli, kişilikli olmayı, neşeli olmayı ve çocuk olmayı öğretmek istemiştir. Reşat Nuri'nin kadın figürünün topluma etkisi burada daha belirginleşmiştir.

Reşat Nuri, kadın kahramanlarının duygu dünyalarını ülke gerçeklerinden soyutlamadan vermeye çalışmıştır. Anadolu denince akla yoksulluk gelmektedir. Anadolu, yalnızca para yoksunu değil aynı zamanda eğitim yoksulu, yol yoksulu, su yoksulu ve doktor yoksuludur. Yoksulluk Anadolu'nun oturduğu evde, dış görünüşünde, kılığında açıkça kendini göstermektedir. Güntekin'in “Çalığı” adlı yapıtında, kadın figür olan Feride, Zeyniler köyü ile ilgili “Köy deyince gözümün önüne yeşillikler arasında eski Boğaziçi yalılarındaki güvercinliklere benzeyen sevimli, şen manzaralı kulübelere gelirdi.”(Güntekin, Çalığı, 171) betimlemeleri yaparak hayalindeki köyü anlatır; ancak bu köyün evleri çökmeye yüz tutmuş, simsiyah viranelerdir. Mektep binası da evlerden farklı değildir: “Yalnız alt kattaki direklerin etrafını henüz kararmaya vakit bulamamış tahtalarla çevirmişler, dersane haline koymuşlardı.”(Güntekin, Çalığı, 174). Okulu teftişe gelen Maarif müdürü, “Bu ne karanlık yer böyle. Mektep değil, adeta ahır.”(Güntekin, Çalığı, 221) diyerek on yedi çocuk için bir mektebin çok lüks olduğunu düşünerek mektebi kapattırır.

İyi eğitim görmüş, bir İstanbul kızı olan Feride, karar almakta özgürdür, her türlü zorluğu göze alabilir ve hayatına kendisi yön verebilmektedir. Feride, tek başına çıktığı yolda haksızlıklarla karşılaşır, ama her zaman adil ve güçlü olmak zorundadır, her koşulda mesut

olmasını bilecektir. Özellikle o yıllarda, bir genç kız için yaşanması güç olan ortam içinde, eğitim ve öğretim savaşı veren bir genç kız olarak, toplumu yüreklendirmek için çok önemli bir kadın modeli olmuştur. Soylu bir ailenin kızıdır, aynı zamanda emeğiyle yaşamak onun için kutsaldır. Feride'yi, toplum ve sosyal çevresi kabullenmekte zorluk çekmiş, ona rahat vermemiştir. Onun hala kendini İstanbul'da sandığını, güzelliğin başa bela olduğunu, yalnız olduğu için de kendisini koruması gerektiğini söylerler. Feride, "Bu güzel memlekete acıyorum, fakat ne yapayım?" (Güntekin, Çalığışu, 303), sözleriyle üzüntüsünü ifade eder. O günkü ülke gerçekliği içinde toplum, genç, yalnız ve güzel bir kadını kabullenmekte zorluk çekmektedir.

Güntekin'in "Acımak" adlı yapıtındaki kadın kahramanı Zehra, kız öğretmen okulu mezunudur. Sıkıntılara karşı asla ümitsizliğe kapılmayan, azimli, gayretli, çalışkan, irade sahibi bir karakterdir Zehra. Yaşadığı kasabanın en sevilen, güvenilen, düşüncelerine önem verilen başarılı bir kadın öğretmen figürüdür. Hatta "Halk, mektebin asıl ismini unutmuş, okulu 'Zehra Hanım Mektebi' diye tanımaktadır." (Güntekin, Acımak,8). Zehra ilk geldiğinde okul yerine yıkılmaya yüz tutmuş bir yapıyla karşılaşır. Kendisi onarır ve topladığı paralarla binayı büyütür, ders araçları alır.

Reşat Nuri Güntekin, yapıtlarında herkesin gitmekten korktuğu taşraya, erzak deposu olarak kullanılan Anadolu'ya gönüllü olarak kadın öğretmenlerini göndermiştir. Öğretmen kadın figürlerinin Anadolu'nun sorunları ile nasıl başa çıkmaya çalıştıklarını anlatmıştır. "Acımak" ve "Çalığışu" adlı yapıtlarında, İstanbul'da eğitim almış Feride ve Zehra'yı Anadolu'ya öğretmenlik yapmaları için göndermiştir ancak Anadolu ve İstanbul arasında önemli yaşamsal farklılıklar vardır. Burada kadın figürleri köy, kasaba ve küçük kent yaşamı içinde sadece öğretmenlik yapmazlar. Aynı zamanda öğrendikleri çağdaş yaşam anlayışlarını da her yönüyle öğrencilerine ve ailelerine vermeye çalışırlar. Gözlem yeteneği çok güçlü olan Reşat Nuri yapıtlarında, toplumun değişik kesimlerinden örnekler vererek Anadolu'nun gerçekliklerini okura sunmuştur.

3.3. Ailenin Sürdürülebilirliğinde Kadının Rolü

Aile, sosyal hayatın temelini oluşturmaktadır. Toplumların inanç, eğitim, ekonomik güç, teknolojik seviye, örf ve adetlerine göre görgü kuralları da farklılıklar göstermektedir. Türk toplumunda aile, ailenin içinde de annenin yeri büyüktür. Türk aile yapısında anne saygıya layık varlıktır, evin iç düzenini sağlar, çocuklarına şefkatle bakar ve onların iyi

yetişmeleri için itina eder. Kadın aile ve toplum arasında köprü görevi görür. Sağlıklı bir toplum, dengeli ve tutarlı bir aile yapısını gerektirmektedir. İyi eğitilmiş kadınlarla toplumların sosyal yapılarının sağlam olması paralel gitmektedir. Toplumun ilerlemesi, gelişmesi için eğitilmiş, aktif annelere ihtiyaç vardır.

Anneler ve kızları arasındaki güçlü ve özel sevgi bağı mutlu bireyler oluşturur, bu da sağlıklı bir toplumun temelidir. Anne kız ilişkisinin gelecek kuşaklar üzerinde çok güçlü etkisi vardır. Reşat Nuri, yapıtlarında kadının ailedeki önemini ve toplum içinde kadın figürlerini değişik bakış açılarıyla anlatmıştır. İnsan ne kadar iyi eğitim alırsa alsın sıcak bir aile ortamında sevgi ile büyümediği sürece mutluluğu yakalamakta zorlanacaktır.

Reşat Nuri Güntekin'in, "Çalıkuşu" adlı yapıtında, Feride altı yaşında annesini, dokuz yaşında büyükannesini kaybetmiştir. Babası, kızının sığıntı haline düşmesini istemediği için onu teyzelerine bırakmayarak yatılı okula vermiştir. Feride, yatılı okulda anne, baba sevgisinden uzakta, aile sıcaklığını yaşayamadan büyümüştür. Anne kız ilişkisini yaşayamadan büyüyen Feride, bu eksikliği farkında olmadan davranışlarına yansıtmıştır. Okulda yerinde duramayan, hareketli bir öğrencilik dönemi geçirmiştir. Yaşamının ileriki dönemlerinde Feride, Munise adlı öğrencisini kendisine çok yakın hissederek, çocukluğundaki anne sevgisinin eksikliğini gidermeye çalışmış, onu kendine evlat edinmiştir. "Ona ne biliyorsam öğretmek istiyorum. Günde bir saat Fransızca ders veriyorum, resim yaptırıyorum. Hatta ara sıra kapıları, pencereleri kapatarak ona bir parça dans bile öğretiyorum." (Güntekin, Çalıkuşu, 209). Munise'yi kendi eliyle büyütürken, kendisinin sahip olamadığı anne sevgisini ona vererek, ona çok mutlu bir çocukluk dönemi yaşatmak ister. Feride, Munise ile birlikte her şeyi tekrar sevmeye başlar, artık hayatla barışır. Hatta, Kamran'dan bile eskisi kadar nefret etmemektedir. Feride'nin Munise'ye karşı duyduğu sorumluluk duygusu onun hiçbir şeyden korkmamasını sağlar.

Güntekin'in "Acımak" adlı yapıtında ise Zehra'nın annesi başkalarının yaşantısına özenir, kendi annesi tarafından da böyle davranması için teşvik edilir, aşırı para harcar, çeşitli kaprislerle aile yaşantısına olumsuz etkileri olur, evliliğin yıkılışında ve ailenin dağılmasında da en önemli rolü oynar. Zehra annesinin ilgisizliğini, anneannesini ile kapatmaya çalışır. Geceleri anneannesinin koynunda uyur. Ancak çoğu geceler, kulağında annesinin yersiz feryatları ve hıçkırıklarıyla uyanır. Anneannesine sarılır ve üzülen ağlar. Zehra'nın annesi çok hassas ve asabidir. Kocasının kaba, sarhoş, kötü bir eş ve kötü bir baba olduğunu, bu yüzden de kendisinin iyi bir anne olamadığını söyler. Zehra da, Feride gibi annesiyle sağlıklı

bir anne kız ilişkisi yaşayamadan yatılı okulda büyür. Ancak Zehra, Feride'nin aksine öğrencilerine “acımak” duygusundan yoksun bir şekilde davranmıştır. Çok mükemmel bir öğretmen olmuş, çok iyi bir insan olmuştur. Fakat bu eksikliği tamamlanana kadar istenilen öğretmen olamamıştır. Reşat Nuri, insanın manevi değerlerinin çocukluğundan itibaren gelen eğitimle, ilgiyle ve en önemlisi sıcak bir aile ortamında anne-baba şefkati ile tamamlanabileceği mesajını okuyucuya vermek istemiştir. Çocukluk dönemindeki bu manevi değerlerden birisinin eksikliği onun peşini bırakmayacak, bu eksiklik tamamlanana kadar da ideal ve mükemmel olamayacaktır.

4. Sonuç

Bu tez kapsamında incelenen yapıtlarda, kadın figürlerinin olayları nasıl etkileyip yönlendirdikleri anlatılmaya çalışılmıştır.

Yazar, çocukluk döneminde yaşanan deneyimlerin insanın tüm hayatını etkileyeceğini, anne-baba sevgisi ve şefkati ile büyüyen çocuğun, sonraki dönemlerinde davranışsal ve ruhsal sorunlar yaşamayacağı mesajını vermiştir.

Reşat Nuri, eğitimci çağdaş yazar olarak Cumhuriyetin ilk yıllarında Anadolu insanını, Anadolu'nun her yönden yoksulluğunu ve burada kadının önemli rolünü kâğıda dökerek, özellikle öğretmen kadın figürleriyle toplumu aydınlatmaya çalışmış, kadınları eğitim için yüreklendirmiştir. Reşat Nuri, iki yapıtın tüm satırlarında okuyucusuna, öğretmen kadın figürlerinin öğrencilerine teknik bilgilerin ve genel kültürün yanı sıra ahlaki değerleri aktaran çok değerli varlıklar olduğunu hissettirmiştir.

Reşat Nuri, kadın kahramanların kişisel maceralarında, onların derinlerde yatan duygularına eğilerek, bir bakıma Cumhuriyet'le birlikte yaşanan 'sancılı' dönüşümün izini sürmüştür. Reşat Nuri, Feride ile toplumu değişik bir genç kız tipine alıştırmak istemiş, halkı bilinçlendirmiştir. Feride, iradeli, sağlam karakterli ve güçlü bir kişiliğe sahip bir kadın figürüdür. Belli bir davaya sahip olduğu için, içinde bulunduğu çevre, olaylar ve durum değişse de kendisinde bir değişiklik olmamıştır. Karşılaştıkları güçlükler ve yıkımlar karşısında o boyun bükken, başkalarına sığınarak korunmaya çalışan kadın tipi değildir. Eğitimli ve ekonomik özgürlüğü olan kadının, haksızlığa uğradığında cesur kararlar alabileceğini, kendini ezdirmeyeceği mesajını vermektedir. Eğitimli kadının diploması ile

kendi ayakları üzerinde durabildiğini göstermektedir. İyi eğitimli bir kadın, iyi bir ailenin, toplumun ve ulusun temelidir.

O günkü kadın figüründe nee ve serbestlik iyi karlanmamaktadır. Reşat Nuri, Feride ile İstanbullu bir genç kızın biraz tahsil, biraz nee ve serbestliğinin pek korkulacak bir Şey olmadığını, zaman gelince kendilerini en ağır balılardan daha iyi çekip evireceklerini göstermek istemiştir. Feride uzun yıllar gençler arasında ideal bir genç kız olarak yaŐamıŐtır.

Reşat Nuri "Acmak" adlı yapıtında, aile sorunları içinde kadın figürlerinin rollerini incelemektedir. Yazar ailenin toplum ahlakını koruyan bir kurum olduğunu, ahlak bozulunca ailenin de yıkılacağı mesajını vermektedir. Yazar aile gelirinin üzerinde para harcamanın ahlak kurallarını da bozacağını anlatmak istemiştir. Kadın figürünün ailenin ekonomik anlamda yönetilmesinde de çok önemli bir rolü vardır. Reşat Nuri, kadın figürlerinin başkalarının hayatına özenerek kendi aile bütçelerine aykırı hareket etmelerinin, ahlak çöküntüsüne neden olacağını ve ailenin dağılacağı mesajını vermek istemiştir. Yeni nesilleri aynı yanlıŐa düŐmemeleri için uyarmıŐtır. Ailenin sürdürülebilirliğinde kadnn önemini vurgulamıŐtır. Kadın ailenin güneŐidir, sağlıklı güneŐi olmayan ev hastalanmaya her zaman müsait olacaktır.

Kadın ya da erkek, insan yaŐamın her alanında sevgiye muhtaçtır ve sevgi insan tamamlayan en önemli değerdir. Yaşam yolculuğunda tüm sevgi dallarnn ayrı ayrı önemi vardır, birinin eksikliği diğerleriyle tamamlanamaz. Reşat Nuri, Feride ve Zehra adlı kadın figürleri ile duygusal sevgi öykülerinin sonunda tam ve ideal insan modeline okuyucusunu ulaŐtırmıŐtır.

Çağdaş Türk edebiyatnn öncülerinden olan Reşat Nuri Güntekin, roman, öykü ve oyunlarında toplumun farklı kesimlerinin sorunlarını dile getirmiŐ; yapıtlaryla geniş kitlelere ulaŐabilmiŐ bir yazardır. Yarattığı etkileyici ve duyarlı evreniyle; toplum değerlerinin geliŐmesinde, yetiŐmekte olan yeni kuŐakların duygu ve düŐünce dünyalarının zenginleŐmesinde yönlendirici olmuştur.

KAYNAKÇA

- Banarlı, Nihat Sami. Kùltür Köprüsü Süleyman Çelebi'den Mehmet Akif'e. İstanbul, Kubbealtı İktisadi İşletmesi, 2. Baskı 2007
- Forster E.M., Roman Sanatı, Ç: Ünal Aytür, Adam yay. İstanbul.s.128. 1985
- Freiddman Norman, "Romanda Yapı Şekilleri" , Philip Stevick, Roman Teorisi (The Theory of the Novel), çev. Sevim Kantarcıoğlu, Gazi Üniversitesi Yayınları, 1988. s.145.
- Freiddman Norman, "Romanda Yapı Şekilleri" , Philip Stevick, Roman Teorisi (The Theory of the Novel), çev. Sevim Kantarcıoğlu, Gazi Üniversitesi Yayınları, 1988.
- Güntekin, Reşat Nuri. Acımak. İstanbul, İnkılâp Kitapevi,1928
- Güntekin, Reşat Nuri. Çalıkuşu. İstanbul, İnkılâp Kitapevi, 53. Baskı
- Öz, İlkin. Anneler ve Kızları, İstanbul, Remzi Kitapevi,2010
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi Cilt I (A-İ). Güntekin, Reşat Nuri, Yapı Kredi Kùltür Sanat Yayıncılığı: Mart 2003, İstanbul.
- Tekin, Mehmet. Roman Sanatı, Ötüken Neşriyat, 2002.
- <http://www.meb.gov.tr> (19 Aralık 2010)
- <http://www.turkceciler.com/yapi-unsurlari.html> (20 Aralık 2010)